

Anonimizuota versija

Vertimas

C-776/19 - 1

Byla C-776/19

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Gavimo data:

2019 m. spalio 22 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Tribunal de grande instance de Paris (Prancūzija)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. spalio 1 d.

Ieškovai:

VB

WA

Atsakovė:

BNP Paribas Personal Finance SA

TRIBUNAL

DE GRANDE

INSTANCE

DE PARIS (PARYŽIAUS APYGARDOS TEISMAS)

<...> **TARPINIS SPRENDIMAS**

Priimtas 2019 m. spalio 1 d., antradienį

<...>

IEŠKOVAI

VB

<...> PARYŽIUS

WA

<...> PARYŽIUS

<...>

ATSAKOVĖ

S.A. BNP PARIBAS PERSONAL FINANCE

<...> PARYŽIUS

<...> (orig. p. 2) <...>

TARPINIS SPRENDIMAS

<...>

Remdamiesi 2009 m. birželio 19 d. pateiktu pasiūlymu, kuris, kaip neginčijama, buvo priimtas, VB ir WA su bendrove *BNP Paribas Personal Finance* sudarė pirmąją sutartį dėl 425 525,61 Šveicarijos frankų paskolos, vadinamosios „Helvet Immo“ paskolos nuomai skirtam butui įsigyti, kurios pradinis laikotarpis buvo 25 metai.

Sutartyje <...> buvo nurodyta, kad kreditas buvo finansuojamas paskola Šveicarijos frankais, kurią paskolos davėjas suteikė tarptautinėse valiutų rinkose ir pagal kurią „*jūs turite galimybę pasinaudoti šioje sutartyje nustatyta palūkanų norma*“. Joje taip pat buvo nurodyta, kad kreditas buvo valdomas tiek Šveicarijos frankais (sąskaitos valiuta), tiek eurai (mokėjimo valiuta), ir buvo atidarytos dvi vidaus sąskaitos, viena eurai, kita – Šveicarijos frankais. Kalbant apie „valiutos keitimo sandorius“, buvo nurodyta <...>, kad „*kadangi nėra sudaromas tarptautinio kredito sandoris, jūsų mokėjimai grąžinant šią paskolą Šveicarijos frankais gali būti atliekami tik eurai*“. <...> Taip pat buvo nurodyta, kad kredito suma, į kurią įskaičiuotos valiutos keitimo išlaidos, buvo nustatyta atsižvelgiant į tai, kad 1 euras buvo lygus 1,5096 Šveicarijos franko. Sutartyje buvo išvardyti būsimi valiutos keitimo sandoriai ir buvo numatyta galimybė, kad paskolos gavėjo įsipareigojimų nevykdymo paskolos davėjas gali vienašališkai pakeisti Šveicarijos frankus eurai <...> bei nurodyta, kad valiutos keitimo išlaidos sudarys 1,50 % kiekvieno sandorio sumos. (orig. p. 3)

Pirmuosius 34 mėnesius pradinė grąžinama suma buvo 1 033,91 EUR, o kitus 266 mėnesius – 1 695,49 EUR: išsimokamasis grąžinimas priklausė nuo euro ir Šveicarijos franko keitimo kurso pokyčių, o sutartyje buvo nurodyta, kad, jeigu po keitimo sandorio susidariusi suma būtų mažesnė už grąžinamosios įmokos sumą Šveicarijos frankais, išsimokamasis grąžinimas vyktų „*ne taip greitai*“ ir galimai

likusi negražinta pagrindinės paskolos sumos dalis būtų įtraukta į skolos likutį, o priešingu atveju paskolos gražinimas vyktų greičiau. Jeigu visas likutis nebūtų padengtas gražinamųjų įmokų suma per pradinį penkeriais metais pratęstą paskolos gražinimo terminą, mokamos sumos būtų padidintos siekiant, kad ta suma būtų sumokėta, atsižvelgiant į INSEE (Prancūzijos statistikos ir ekonominių tyrimų institutas) nustatytą pastarųjų penkerių metų vartojimo kainų indeksą. Jeigu, pasibaigus penktiesiems pratęsimo metams, skolos likutis liktų, mokėjimai turėjo būti tęsiami, kol bus sumokėta visa suma.

Iš pradžių nustatyta 4,1 % palūkanų norma buvo keičiama kas penkerius metus pagal formulę <...>, ją sudarė fiksuota dalis, lygi 2,25 %, ir kita dalis, lygi 5 metų palūkanų normų apsikeitimo sandorių Šveicarijos frankais mėnesio vidurkiui, apskaičiuotam ankstesnį kalendorinį mėnesį.

Sutartyje buvo numatyta, kad po penkerių metų peržiūrint palūkanų normą paskolos gavėjas turės galimybę pasirinkti sąskaitai eurais taikytiną palūkanų normą: arba fiksuotą nekintamą palūkanų normą euro valiuta, pagrįstą vidutine mėnesine valstybės ilgalaikių paskolų palūkanų norma, padidinta 2,35 %, arba 2,55 % arba 2,65 %, atsižvelgiant į likusį paskolos gražinimo laikotarpį, arba palūkanų normą eurais, kurią sudarytų nekintama dalis (2,35 %) ir EURIBOR palūkanų normos mėnesio vidurkis.

Prie sutarties buvo pridėti du imitavimo modeliai: vienas susijęs su palūkanų normos padidinimo arba sumažinimo 2 punktais nuo 61-osios įmokos poveikiu įmokų sumai, paskolos gražinimo trukmei ir bendrai kredito kainai, o antrajame, pavadintame „*Informacija apie valiutos keitimo sandorius, kurie bus vykdomi valdant jūsų kreditą*“, buvo imituojami tų pačių elementų pakitimai tuo atveju, jeigu euro kursas Šveicarijos frankų atžvilgiu būtų pakilęs (1 EUR už 1,5896 Šveicarijos franko) ir tuo atveju, jeigu euras būtų nuvertėjęs (1 EUR už 1,4296 Šveicarijos franko).

Atlikus parengtinį tyrimą (baudžiamosios veikos tyrimą, kurį atliko ikiteisminio tyrimo teisėjas), 2017 m. rugpjūčio 29 d. bendrovės *BNP Paribas Personal Finance* (BNPPF) byla dėl klaidinančios komercinės praktikos buvo perduota nagrinėti nesunkių nusikaltimų bylų teismui.

2018 m. vasario 22 d. teismo antstolio aktu VB ir WA perdavė bendrovei *BNP Paribas* šaukimą į šį teismą, kuriame, be kita ko, nurodė, kad sutarties sąlygos, kuriomis nustatytas paskolos sutarties finansinis mechanizmas, yra nesąžiningos.

2019 m. sausio 23 d. nutartyje pasirengimo bylos nagrinėjimui teismas <...> nurodė sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol bus priimtas galutinis sprendimas baudžiamajame procese.

Gavęs prašymą sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol bus priimti keli *Cour de cassation* (Kasacinis teismas) sprendimai, pasirengimo bylos nagrinėjimui teismas įtraukė į teisminius ginčus galimybę pateikti ESTT prejudicinius klausimus. (orig. p. 4)

Remiantis paskutiniais reikalavimais, apie kuriuos pranešta <...> 2019 m. gegužės 20 d., VB ir WA prašo teismo [pagal SESV 267 straipsnį kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą ir pateikti jam kelis prejudicinius klausimus]

<...> (**orig. p. 5**) <...> (**orig. p. 6**) <...> (ieškovų pagrindinėje byloje suformuluoti prejudiciniai klausimai)

<...> Remiantis paskutiniais reikalavimais, apie kuriuos pranešta <...> 2019 m. gegužės 20 d., bendrovė BNPPF prašo teismo <...>

– Nuspręsti, kad nėra pagrindo pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą;

– Todėl atmesti VB ir WA prašymą pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą;

<...> (**orig. p. 7**) <...>

SPRENDIMO MOTYVAI:

<...> [su nacionaline procesine teise susiję argumentai]

Dėl prejudicinių klausimų

A. Taikytini Sąjungos teisės aktai: bendrosios nuostatos

Kiek tai susiję su nesąžiningomis sutarčių su vartotojais sąlygomis, pagal 1993 m. balandžio 5 d. Direktyvos 93/13/EEB nuostatą, kuri sudarant sutartį buvo perkelta į Prancūzijos teisę *Code de la consommation* (Vartotojų kodeksas) L. 132–1 straipsniu, vadovaujantis Bendrijos teisės veiksmingumo principu, teismas privalo *ex officio* nustatyti, kad sutarties sąlyga yra nesąžininga (2009 m. birželio 4 d. Sprendimas *Pannon*, C-243/08), o taip išreiškiamas bendresnis Sąjungos vartotojų teisių apsaugos principas (2016 m. balandžio 21 d. Sprendimas *Radlinger*, C-377/14), prieštaraujantis bet kokiam procesiniam mechanizmui, kurį naudojant yra sudaromos kliūtys veiksmingai taikyti vartotojų teisių apsaugos nuostatas, pavyzdžiui, naikinamąjį terminą (žr., pavyzdžiui, 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimą *Cofidis / Frédout*, C-473/00).

Tačiau Direktyvos Nr. 93/13 4 straipsnio 2 dalyje yra nurodyta, kad „[s]ąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su (**orig. p. 8**) kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba“.

Dėl esminio sutarties dalyko vertinimo, kiek tai susiję su indeksuotomis ir (arba) gražintinomis paskolomis užsienio valiuta, ESTT pažymėjo, kad, pirma, direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta sąlygų nesąžiningumo kontrolės išimtis

turi būti aiškinama griežtai (ESTT 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimas *Kásler ir kt. / OTP Jelzalogbank Zrt*, C-26/13, 42 punktą) ir, antra:

„57) Nagrinėjamu atveju taip pat reikia pažymėti, jog kadangi sąlygos nesąžiningumo vertinimo išimtis taikoma tik tiek, kiek sąlyga susijusi su kainos ir atlygio adekvatumu mainais teikiamoms paslaugoms arba tiekiamoms prekėms, ši išimtis neturėtų būti taikoma tais atvejais, kai kvestionuojama užsienio valiutos pardavimo kurso, kuris pagal šią sąlygą turi būti taikomas apskaičiuojant paskolos grąžinimo įmokas, ir šios valiutos pirkimo kurso, kuris pagal kitas paskolos sutarties sąlygas turi būti taikomas apskaičiuojant išmokamos paskolos sumą, asimetrija.

58) Be to, ši išimtis neturėtų būti taikoma sąlygoms, kuriose, kaip III/2 sąlygoje, tik nustatomas užsienio valiutos, kuria išreikšta paskolos sutarties suma, keitimo kursas, skirtas paskolos grąžinimo įmokoms apskaičiuoti, nors atlikdamas šiuos skaičiavimus paskolos davėjas neteikia jokios valiutų keitimo paslaugos, taigi, tokiose sąlygose nenumatytas „atlygis“, kurio adekvatumas paskolos davėjo mainais teikiamai paslaugai, vadovaujantis Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalimi, negalėtų būti nesąžiningumo vertinimo objektas.“

2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendime *Andriciuc*, C-186/16, buvo pažymėta, kad, priešingai, sąlyga, pagal kurią numatyta, kad paskola turi būti grąžinta užsienio valiuta, o ne ta, kuri buvo nurodyta sutartyje, iš esmės yra susijusi su pagrindiniu sutarties dalyku: sutartis buvo sudaryta dėl paskolos Šveicarijos frankais, kuri turėjo būti grąžinta Šveicarijos frankais.

Dėl sutarties sąlygos „aiškumo ir suprantamumo“ pažymėtina, kad ESTT yra konkrečiai nurodęs (ESTT 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *OTP Bank / Ilyes ir Kiss*, C-51/17, 78 punktą), jog:

„Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti taip: Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad reikalavimas, pagal kurį sutarties sąlygos turi būti suformuluotos aiškiai ir suprantamai, įpareigoja kredito įstaigas pateikti paskolos gavėjams informaciją, kurios pakaktų jiems priimti informacija pagrįstus ir atsargius sprendimus.

Šiuo aspektu šis reikalavimas reiškia, kad sąlygą dėl valiutos keitimo rizikos vartotojas turi ne tik suprasti formaliu ir gramatiniu požiūriu, bet ir suvokti jos konkretų turinį, kad vidutinis vartotojas, t. y. pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas, galėtų žinoti ne tik apie nacionalinės valiutos nuvertėjimo užsienio valiutos, kuria buvo išreikšta paskola, atžvilgiu galimybę, bet ir įvertinti potencialiai dideles tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams (orig. p. 9)“ (pabraukta teismo).

Dėl sankcijų Direktyvos 6 straipsnyje nustatyta: „Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtu privalomos

vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

Dėl pardavėjo ar tiekėjo pareigų vykdymo įrodinėjimo pareigos ESTT su vartojimo kreditu susijusiame sprendime pažymėjo, kad ši pareiga tenka kreditoriui, o ne vartotojui (žr. ESTT 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimą *Crédit Agricole Consumer Finance / Bakkaus*, C-449/13).

Siekiant dėstymo aiškumo, atitinkamos Sąjungos ir nacionalinės teisės nuostatos bus išsamiau išnagrinėtos atsižvelgiant į kiekvieną klausimą.

B. Dėl senaties termino, kuriuo remiasi bendrovė BNP Paribas, ir su juo susijusių klausimų

Bendrovė atsakovė nurodo <...>, kad paskolos gavėjų prašymams yra „akivaizdžiai suėjęs“ senaties terminas, todėl nėra prasmės pateikti prejudicinių klausimų.

Todėl reikia išnagrinėti šį aspektą ir tai, ar būtina visų pirma kreiptis į Teisingumo Teismą šiuo klausimu.

1. Taikytinų Sąjungos ir nacionalinės teisės nuostatų apžvalga

Pagal Sąjungos teisę vartotojui galimai nustatytų terminų atitikties klausimas, tarp kitko, nagrinėtas 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendime *Cofidis / Frédout*, C-473/00, kuriame ESTT nustatė, kad (36 punktas) „*dėl procesinės teisės nuostatos, pagal kurią nacionalinis teismas, pasibaigus naikinamajam terminui, negali savo iniciatyva arba vartotojo reikalavimu remtis toje sutartyje įrašytos sąlygos nesąžiningumu, gali labai apsunkinti sutarties apsaugos, kurią direktyva siekiama suteikti vartotojui, taikymą nagrinėjant bylas, kuriose vartotojai yra atsakovai.*“

Viename 2015 m. spalio 29 d. Sprendime (*BBVA S.A. / Lopez*, C-8/14) ESTT nusprendė, kad nors naikinamojo termino egzistavimas tam, kad vartotojas galėtų remtis sutarties sąlygos nesąžiningumu per nekilnojamojo turto arešto procedūrą, savaime neprieštarauja Sąjungos teisei,

„39) *Todėl ginčijama <...> pereinamojo laikotarpio nuostata, kiek ja numatyta, kad naikinamasis terminas šioje byloje pradedamas skaičiuoti, nors susijusiems vartotojams asmeniškai nepranešta apie galimybę nurodyti naują prieštaravimo pagrindą per vykdymo procedūrą, kuri prasidėjo dar iki šio įstatymo įsigaliojimo, negali užtikrinti, kad šiuo terminu bus visapusiškai pasinaudota, taigi ir veiksmingai pasinaudota ginčijamu įstatymo pakeitimu pripažinta nauja teise.* (orig. p. 10)

40) *Iš tiesų, atsižvelgiant į procedūros eigą, ypatumus ir sudėtingumą, taip pat į taikytinus teisės aktus, yra didelė rizika, kad šis terminas pasibaigs susijusiems*

vartotojams nespėjus veiksmingai ir naudingai apginti savo teisių teisme būtent dėl to, kad jie realiai nežino apie tikslią šių teisių apimtį ar jos nesupranta“.

Be to, Teisingumo Teismo didžioji kolegija (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Naranjo ir kt. / Cajasur Banco ir kt.*, C-154/15) išnagrinėjo Ispanijos *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis teismas) jurisprudenciją, kurioje, remiantis teisinio saugumo principu, pareiškimo, kad daugelyje hipotekos paskolų sutarčių esanti sąlyga yra nesąžininga, pasekmės buvo ribojamos laiko atžvilgiu, todėl negalėjo būti kvestionuojami iki jo sprendimo priėmimo dienos atlikti mokėjimai. Teismas nusprendė, kad tokia jurisprudencijoje įtvirtinta taisyklė, kurią jis atskyrė nuo „pagrįsto“ senaties termino, prieštarauja Sąjungos teisei, nes pagal ją vartotojai, priešingai nei nurodyta šioje direktyvoje, būtų saistomi sąlygos, kuri yra pripažinta nesąžininga (žr. 70–75 punktus).

Nacionalinėje teisėje bendrovė atsakovė remiasi <...> įvairiais šio teismo ir *Cour d'appel de Paris* (Paryžiaus apeliacinis teismas) sprendimais, pagal kuriuos tuo atveju, kai ieškinį pareiškia paskolos gavėjas, yra taikomas Civilinio kodekso 2224 straipsnyje nustatytas penkerių metų senaties terminas, o tai reiškia, kad senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo paskolos pasiūlymo priėmimo dienos, taigi prašymų, kuriems jis taikomas, senaties terminas yra pasibaigęs.

Vis dėlto, kiek tai susiję su senaties termino taikymu prašymams, pateiktiems pagal direktyvą, *Cour de cassation* (Kasacinis teismas) pirmoji civilinių bylų kolegija neseniai priėmė tokį sprendimą (*Ire Civ.*, 2019 m. kovo 13 d., kasacinis skundas Nr. 17–23.169) <...>:

„– ***Dėl senaties:***

<...> (*orig. p. 11*) <...>

Bet kadangi apeliacinis teismas teisingai nusprendė, jog prašymas pripažinti ginčijamas sąlygas nerašytinėmis negali būti vertinamas kaip prašymas pripažinti tas sąlygas negaliojančiomis, todėl penkerių metų senaties terminas jam netaikomas;<...>

Tačiau sprendime nekalbama apie galimą senaties termino taikymą prašymams sugrąžinti palūkanų permoką, susidariusią taikant nesąžininga pripažintą sąlygą, todėl, net jeigu reikėtų vadovautis šia jurisprudencija, tai nepadėtų iki galo išspręsti klausimo.<...> Kalbant apie senaties termino skaičiavimo pradžią, kitose srityse jurisprudencija yra lankstesnė: ankstesnėje pirmosios civilinių bylų kolegijos jurisprudencijoje daroma prielaida, kad tuo atveju, kai bankininkas neįvykdo pareigos išpėti paskolos gavėją, senaties terminas galėtų būti skaičiuojamas tik nuo tada, kai išskyla pirmieji sunkumai grąžinti paskolą (*Ire Civ.*, 2019 m. liepos 9 d., kasacinis skundas Nr. 08-10.820, Bull. 2009, I, Nr. 172). Naujausioje komercinių bylų kolegijos jurisprudencijoje dėl konsultavimo pareigos ši taisyklė nustatyta aiškiau, kiek tai susiję su paskolomis *in fine*, t. y. kurių pagrindinė suma sugrąžinama paskolos termino pabaigoje (Žr. Com.,

2019 m. kovo 6 d., kasacinis skundas Nr. 17-22.668 <...>; Com., 2019 m. vasario 13 d., kasacinis skundas Nr. 17-14.785 <...>). <...>2. Teismo teikiami klausimai).

Kalbant apie šių klausimų svarbą bylos baigčiai, ji yra akivaizdi, nes paskolos sutartis buvo sudaryta 2008 m., todėl jeigu, pirma, senaties terminas taikytinas ir, antra, penkerių metų senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo sutarties pasirašymo, prašymų pateikimo senaties terminas yra suėjęs, nes jie buvo išdėstyti 2016 m. spalio 13 d. šaukime.

Pirmasis klausimas yra susijęs su senaties termino nesuderinamumu su Sąjungos teisės veiksmingumo principu, kai vartotojas yra ieškovas: tam tikruose sprendimuose yra nurodyta, kad pats senaties termino egzistavimas nėra nesuderinamas su Sąjungos teise, bet negalioja atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes (*BBVA / Lopez*, C-8/14), tačiau tiek Sprendime *Cofidis* (C-473/00), tiek Didžiosios kolegijos sprendime *Naranjo* (C-154/15) yra nurodyti sunkumai, kurių dėl tokių terminų egzistavimo gali iškilti prastai savo teises išmanančiam vartotojui, tiek atsižvelgiant į Sąjungos teisės veiksmingumą, tiek pagal Direktyvoje nustatytą principą, kad vartotojai negali būti saistomi nesąžiningų sąlygų.

Be to, nors atvejai, kai vartotojas yra ieškovas, tradiciškai atskiriami nuo atvejų, kai vartotojas yra atsakovas, toks požiūris yra abejotinas, nes jei vartotojas nustoja mokėti įmokas, ir nesvarbu, ar jis tai daro sąmoningai, ar (**orig. p. 12**) iš tikrųjų nėra pajėgus vykdyti savo įsipareigojimų, jam arba taikoma kita procedūra, arba pateikiamas priešieškis.

Todėl reikia sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti ESTT tokį klausimą:

Pirmasis klausimas: Ar pagal Direktyvą Nr.°93/13, aiškinamą remiantis veiksmingumo principu, tokiu atveju, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, senaties taisyklės negali būti taikomos: a) paskelbiant sutarties sąlygą nesąžininga, b) vykdant galimą gražinimą, c) kai vartotojas yra ieškovas ir d) kai vartotojas yra atsakovas, įskaitant atvejus, kai teikiamas priešieškis?

Antrasis klausimas kyla tik tuo atveju, jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą yra neigiamas. Jeigu vienu iš šių atvejų taikytinas senaties terminas, iškyla jo atskaitos taško klausimas, be kita ko, atsižvelgiant į bendrovės *BNP Paribas* nurodytus sprendimus, kuriuose nustatyta, kad jis skaičiuojamas nuo sutarties pasirašymo dienos.

Iš tikrųjų, kalbant apie pradinę sutarties trukmę (25 metai) ir į tai, kad pagal Prancūzijos teisę senaties terminas yra 5 metai, gali kilti rizika, kad paskolos gavėjai, pirma, nesuvokia savo teisių, ir, antra, nežino, kad esama sunkumų, susijusių su valiutos keitimo kursu, kuris kelerius pirmuosius metus lieka stabilus, o, pavyzdžiui, po ketverių ar penkerių metų krenta, ir dėl to kyla rimtų problemų.

<...>

Taigi taip pat reikia sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti ESTT tokį klausimą:

Antrasis klausimas: Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą būtų visiškai arba iš dalies neigiamas, ar pagal Direktyvą 93/13, aiškinamą atsižvelgiant į veiksmingumo principą, tokiu atveju, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, yra draudžiama taikyti nacionalinę jurisprudenciją, pagal kurią senaties terminas skaičiuojamas nuo skolos pasiūlymo priėmimo datos, o ne nuo datos, kai iškyla rimtų finansinių sunkumų?

C. Dėl klausimo, ar ginčijamos sutarties sąlygos turi būti pripažintos susijusiomis su pagrindiniu sutarties dalyku, ar ne

Nustatyti, ar ginčijamos sutarties sąlygos kvalifikuotinos kaip susijusios, ar kaip nesusijusios su pagrindiniu sutarties dalyku, yra svarbu nagrinėjant bylą iš esmės, nes nuo atsakymo į šį klausimą priklauso galimybė išnagrinėti sąlygų, dėl kurių kilo ginčas, nesąžiningumą, jeigu jos yra „aiškios ir suprantamos“. (orig. p. 13)

1. Svarbios Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės nuostatos

Atrodo, kad Sąjungos teisėje yra kilusi įtampa dėl 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Kásler*, C-26/13, palyginti su vėlesne jurisprudencija, visų pirma 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *OTP Bank*, C-51/17, ir 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai /Erste Bank*, C-118/17, nuostatomis.

Iš tikrųjų, kaip jau buvo nurodyta, sprendime *Kásler* pirmiausia buvo nustatytas principas, kad 4 straipsnio 2 dalyje numatytas sutarties sąlygų nesąžiningumo kontrolės sumažinimas turi būti aiškinamas siaurai, ir nurodyta, kad:

„57. Nagrinėjamu atveju taip pat reikia pažymėti, jog kadangi sąlygos nesąžiningumo vertinimo išimtis taikoma tik tiek, kiek sąlyga susijusi su kainos ir atlygio adekvatumu mainais teikiamoms paslaugoms arba tiekiamoms prekėms, ši išimtis neturėtų būti taikoma tais atvejais, kai kvestionuojama užsienio valiutos pardavimo kurso, kuris pagal šią sąlygą turi būti taikomas apskaičiuojant paskolos grąžinimo įmokas, ir šios valiutos pirkimo kurso, kuris pagal kitas paskolos sutarties sąlygas turi būti taikomas apskaičiuojant išmokamos paskolos sumą, asimetrija.

58. Be to, ši išimtis neturėtų būti taikoma sąlygoms, kuriose, kaip III/2 sąlygoje, tik nustatomas užsienio valiutos, kuria išreikšta paskolos sutarties suma, keitimo kursas, skirtas paskolos grąžinimo įmokoms apskaičiuoti, nors atlikdamas šiuos skaičiavimus paskolos davėjas neteikia jokios valiutų keitimo paslaugos, taigi, tokiose sąlygose nenumatytas „atlygis“, kurio adekvatumas paskolos davėjo mainais teikiamai paslaugai, vadovaujantis Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalimi, negalėtų būti nesąžiningumo vertinimo objektas.“

Tačiau Sprendime *Dunai* yra nurodyta (48 punktas), kad:

„Šiuo klausimu reikia priminti, antra, kad dėl sutarties sąlygų, susijusių su valiutos keitimo rizika, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad tokios sąlygos, kiek jose apibrėžtas pagrindinis paskolos sutarties dalykas, patenka į Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies taikymo sritį, todėl šioje nuostatoje numatytų sąlygų nesąžiningumas nėra vertinamas tik jei kompetentingas nacionalinis teismas, kiekvieną iš jų išnagrinėjęs atskirai, nustato, kad verslininkas jas suformulavo aiškiai ir suprantamai (šiuo klausimu žr. 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *OTP Bank ir OTP Faktoring*, C-51/17, EU:C:2018:750, 68 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).“

Tačiau atrodo, kad iš Sprendime *Kásler* nurodytų argumentų negalima daryti išvados, jog pačios sąlygos, susijusios su valiutos keitimo rizika, yra arba „prekė“, arba „paslauga“ arba net „atlygis“, kaip tai suprantama pagal 4 straipsnio 2 dalį, kuri turi būti aiškinama siaurai.

Kalbant apie nacionalinę teisę, pirmoji civilinių bylų kolegija keliuose (orig. p. 14) 2019 m. vasario mėn. priimtuose sprendimuose (žr., pavyzdžiui, *Ière Civ.*, 2018 m. gruodžio 12 d., kasacinis skundas Nr. 17-18.491) laikėsi nuomonės, kad tai yra pagrindinis tokių sutarčių, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, dalykas.

2. Teismo pateiktas klausimas

Kadangi šioje byloje nagrinėjama sutartis, pagal kurią gražinamos sumos, kaip byloje *Kásler*, bet priešingai nei byloje *Andriciuc* (C-186/16), turėjo būti mokamos nacionaline valiuta, kyla klausimas dėl pirmajame sprendime nustatytų principų galiojimo.

Ar dar reikėtų remtis sprendime *Kásler* išdėstytais argumentais, pagal kuriuos atrodo, kad ši sąlyga (nors ji yra labai svarbi sutarties struktūroje) nėra sutarties „pagrindinio dalyko“ dalis, kaip tai suprantama šį terminą aiškinant siaurai pagal 4 straipsnio 2 [dalį], nes ginčas nėra susijęs su valiutos keitimo išlaidomis (1,5 %), ar, priešingai, reikia manyti, kad, kaip bylose *OTP* ir *Dunai*, su valiutos keitimo rizika susijusios sutarties sąlygos vien dėl šios aplinkybės priskirtinos pagrindiniam sutarties dalykui?

Šis klausimas taip pat turi būti vertinamas atsižvelgiant į Finansinių priemonių rinkų direktyvos (2004/39) taikymą, nes Sprendime *Lantos*, priimtame netrukus po Sprendimo *Kásler* (ESTT, 2015 m. gruodžio 3 d., C-312/14), Teisingumo Teismas atmetė galimybę Finansinių priemonių rinkų direktyvos nuostatas taikyti sutartims užsienio valiuta, visų pirma dėl to, kad:

„56. Iš tiesų šios operacijos yra apribotos (tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) paskolos sumos ir mėnesinių įmokų, išreikštų užsienio valiuta (apskaitos valiuta), konvertavimu į nacionalinę valiutą (mokėjimo valiuta) remiantis šios užsienio valiutos pirkimo arba pardavimo kursu.

57. Tokios operacijos neturi kitų funkcijų, išskyrus būti paskolos sutarties mokėjimo, t. y. kapitalo suteikimo paskolos gavėjui ir šio kapitalo su palūkanomis grąžinimo paskolos davėjui, pagrindinių prievolių įvykdymo būdu. Šiomis operacijomis nesiekama investuoti, nes vartotojas siekia tik gauti lėšų vartojimo prekei arba paslaugai pirkti, o ne, pavyzdžiui, valdyti valiutos keitimo rizikai arba spekuliuoti užsienio valiutų keitimo kursais“.

Taigi, jeigu būtų nustatyta, kad paskolos sutarčių sąlygos, susijusios su valiutos keitimo rizika, priskirtinos prie pagrindinio minėtos sutarties dalyko, galėtų kilti klausimas dėl pareigų, analogiškų nustatytosioms Finansinių priemonių rinkų direktyvoje, visų pirma pareigos patikrinti siūlomo produkto tinkamumą paskolos gavėjui, taikymo šioms sutartims – net jei, atrodo sudėtinga juos laikyti finansiniais produktais, kaip, atrodo, mano kai kurie ieškovai.

Tokia kredito sutartis, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, apima tam tikros formos lažybas dėl sąskaitos valiutos ir atsiskaitymo valiutos pariteto pokyčių, kai banko interesai yra priešingi paskolos gavėjo interesams (**orig. p. 15**), o tai labai panašu į spekuliaciją (skirtumas tas, kad valiuta buvo pasiskolinta, o ne nusipirka). Tai dar aktualiau turint omenyje, kad nagrinėjama sutartis apima ne tik nuostatas dėl valiutos keitimo rizikos, bet ir <...> galimybes iš anksto nustatytomis sąlygomis reguliariai periodiškai keisti sutarties finansines sąlygas.

Be to, kadangi pagrindiniam sutarties dalykui paprastai priskiriamos sąlygos, be kurių sutartis negalėtų išlikti (žr., pvz., Sprendimo *Dunai*, C-118/17, 52 punktą), ieškovai nurodo, kad yra galimybė nuspręsti sutarties kainas konkrečiomis datomis konvertuoti į eurus, kad būtų galima padaryti išvadą, jog ginčijamos sutarties sąlygos nėra jos „pagrindinis dalykas“, nes sutartyje aiškiai numatyta, kad ji gali būti tęsiama nacionaline valiuta. Nepanašu, kad ESTT turėjo priimti sprendimą dėl galimo tokių sąlygų poveikio analizei.

Todėl reikia sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti ESTT tokį klausimą:

Trečiasis klausimas: Ar tokios sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, pagal kurias, be kita ko, Šveicarijos frankas yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių valiutos keitimo rizika tenka paskolos gavėjui, yra pagrindinis sutarties dalykas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, kai valiutos keitimo išlaidų suma yra neginčijama ir kai tam tikrose sutarties sąlygose yra numatyta, kad paskolos gavėjas konkrečiomis datomis gali pasinaudoti galimybe konvertuoti sutarties sumą į eurus pagal iš anksto nustatytą formulę?

D. Dėl sąlygos „aiškumo ir suprantamumo“ vertinimo

Sąlygos „aiškumo ir suprantamumo“ įvertinimas yra būtinas siekiant išspręsti ginčą ne tik tuo atveju, kai ginčijamos sąlygos yra pagrindinis sutarties dalykas, bet ir priešingu atveju, nes vertinant, ar esama ryškaus [teisių ir pareigų]

neatitikimo, ar jo nėra, turi būti atsižvelgiama į pardavėjo ar tiekėjo pareigą suteikti „aiškia ir suprantama“ informaciją.

<...> (orig. p. 16) <...>.

1. Dėl informacijos, kuri turi būti pateikta paskolos gavėjui (specialus įspėjimas apie valiutos keitimo riziką, imitavimo modelius ir kriterijus, kuriuos jie turi atitikti)

a) Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės aktų nuostatos

Kalbant apie Sąjungos teisę, ESTT nusprendė, jog tam, kad sąlyga būtų pateikta „aiškia ir suprantama kalba“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, ji turi atitikti griežtus kriterijus, primintus 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendime *OTP Bank / Ilyes ir Kiss*, C-51/17:

„73. Šiuo klausimu, kiek tai susiję su užsienio valiuta išreikštų paskolų sutartimis, iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sąlygos aiškumo ir suprantamumo reikalavimas neturėtų būti susiaurintas iki suprantamumo tik formaliu juo ir gramatiniu požiūriu (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 44 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

74. Šiuo atveju dėl paskolų, suteiktų valiuta, kaip antai nagrinėjamų pagrindinėje byloje, reikia pažymėti, kaip priminė Europos sisteminės rizikos valdyba savo 2011 m. rugsėjo 21 d. Rekomendacijoje ESRV/2011/1 dėl skolinimo užsienio valiutomis (OL C 342, 2011, p. 1), kad finansų įstaigos paskolos gavėjams turi suteikti pakankamai informacijos, kad jie galėtų priimti informacija pagrįstus ir atsargius sprendimus, ir ta informacija turi apimti bent informaciją apie valstybės narės, kurioje reziduoja paskolos gavėjas, didelio teisėtos mokėjimo priemonės nuvertėjimo ir užsienio palūkanų normos padidėjimo poveikį dalinėms įmokoms (Rekomendacija A. Kredito gavėjų informavimas apie riziką, 1 punktą) (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 49 punktą).

75. Konkrečiau kalbant, paskolos gavėją, pirma, reikia aiškiai informuoti apie tai, kad, pasirašant užsienio valiuta išreikštą paskolos sutartį, jam tenka tam tikra valiutų keitimo rizika, kurią jam galbūt bus sunku prisiimti ekonominiu požiūriu, jei valiuta, kuria jis gauna pajamas, nuvertėtų. Antra, iš komercinės veiklos vykdytojo, šiuo atveju – banko, turi būti reikalaujama, kad jis nurodytų galimus valiutų kursų svyravimus ir riziką, galinčią kilti dėl to, kad paskola imama užsienio valiuta (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 50 punktą).

76. Galiausiai, Direktyvos 93/13 20 konstatuojamojoje dalyje šiuo atžvilgiu pažymėta, kad vartotojui turi būti suteikta reali galimybė susipažinti su visomis sutarties sąlygomis. Iš tiesų iki sutarties sudarymo informacija apie sutarties

sąlygas ir jos sudarymo pasekmes vartotojui yra ypač svarbi; (**orig. p. 17**) būtent pagal šią informaciją jis sprendžia, ar norėtų užmegzti sutartinius ryšius su komercinės veiklos vykdytoju priimdamas iš anksto šio parengtas sąlygas (šiuo klausimu žr. 2014 m. balandžio 30 d. Sprendimo Kásler ir Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, 70 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

77. Šiuo atveju, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, teismas privalo atsižvelgti, be kita ko, į nagrinėjamoje paskolos sutartyje esantį 10 punktą „Pareiškimas apie pranešimą dėl rizikos“, kurio formuluotė išdėstyta šio sprendimo 19 punkte, taikomą kartu su galimai papildomai prieš sudarant šią sutartį pateiktina informacija. Pastaruoju atveju iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad paskolos gavėjai gavo, bet kita ko, papildomos informacijos apie valiutos keitimo kurso riziką su konkrečiais rizikos skaičiavimo pavyzdžiais Vengrijos forintų nuvertėjimo Šveicarijos frankų atžvilgiu atvejais, tačiau tai patikrinti turi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

78. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti taip: Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad reikalavimas, pagal kurį sutarties sąlygos turi būti suformuluotos aiškiai ir suprantamai, įpareigoja kredito įstaigas pateikti paskolos gavėjams informaciją, kurios pakaktų jiems priimti informacija pagrįstus ir atsargius sprendimus. Šiuo aspektu šis reikalavimas reiškia, kad sąlygą dėl valiutos keitimo rizikos vartotojas turi ne tik suprasti formaliuotu ir gramatiniu požiūriu, bet ir suvokti jos konkretų turinį, kad vidutinis vartotojas, t. y. pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas, galėtų žinoti ne tik apie nacionalinės valiutos nuvertėjimo užsienio valiutos, kuria buvo išreikšta paskola, atžvilgiu galimybę, bet ir įvertinti potencialiai dideles tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams isipareigojimams“ (pabraukta ir paryškinta teismo).

Vidaus teisėje dėl „Helvet Immo“ tipo sutarčių be imitavimo modelių Kasacinis teismas, be kita ko, priėmė šiuos sprendimus:

1ère Civ., 2018 m. gegužės 3 d., kasacinis skundas Nr. 17-13.593 <...>

<...> (**orig. p. 18**) <...> (sprendimo ištrauka)

Ta pačia tema: 1ère Civ., 2019 m. vasario 20 d., kasacinis skundas Nr. 17-31.065 <...> (sprendimo išrašas)

Dėl pasiūlymų, prie kurių buvo pridėti imitavimo modeliai, Pirmoji civilinių bylų kolegija, be kita ko, priėmė tokį sprendimą:

1ère Civ., 2018 m. gruodžio 12 d., kasacinis skundas Nr. 17–18.491

<...> (**orig. p. 19**) <...> (sprendimo ištrauka)

b) Teismo pateikti klausimai

Savo 2019 m. vasario 20 d. sprendimuose Kasacinio teismo pirmoji civilinių bylų kolegija, patvirtindama Apeliacinio teismo analizę, nusprendė, kad sutarčių, į kurias nėra įtraukti imitavimo modeliai, atveju nagrinėjamos sąlygos yra „aiškios ir suprantamos“ dėl toliau nurodytų priežasčių:

– išankstiniame paskolos pasiūlyme yra detalizuoti valiutos keitimo sandoriai, įvykdyti per kredito sutarties galiojimo laiką, ir nurodyta, kad bus taikomas eurų ir Šveicarijos frankų keitimo kursas, nustatytas likus dviem darbo dienoms iki sandorį nulėmusio įvykio ir paskelbtas Europos Centrinio Banko interneto svetainėje;

– pasiūlyme yra paminėta, kad paskolos gavėjas sutinka su Šveicarijos frankų konvertavimo į eurus ir eurų konvertavimo į Šveicarijos frankus sandoriais, kurie yra reikalingi kredito veikimui ir grąžinimui, ir kad paskolos davėjas konvertuoja mėnesinių įmokų likutį eurais į Šveicarijos frankus po to, kai sumokami su paskola susiję mokesčiai;

– pasiūlyme yra nurodyta, kad jeigu po valiutos keitimo sandorio susidariusi suma bus mažesnė už mokėtiną sumą Šveicarijos frankais, pagrindinė paskolos suma bus grąžinama ne taip greitai, o galimai likusi negrąžinta įmokos dalis bus įtraukta į debeto likutį Šveicarijos frankais, ir nurodyta, kad pagrindinės paskolos sumos grąžinimas bus koreguojamas atsižvelgiant į mėnesinėms įmokoms taikomo keitimo kurso svyravimus (jų padidėjimą arba sumažėjimą) ir kad dėl šių pokyčių paskolos grąžinimo laikotarpis gali pailgėti arba sutrumpėti, o prireikus gali būti pakeista visa paskolos grąžinimo kaina;

– straipsniuose „vidaus sąskaita eurais“ ir „vidaus sąskaita Šveicarijos frankais“ yra išsamiai aprašyti kiekvieno mokėjimo termino pabaigoje vykdomi sąskaitos debetavimo ir kreditavimo sandoriai, o sutartyje skaidriai aprašytas konkretus užsienio valiutos konvertavimo mechanizmo veikimas;

Kalbant apie sutartis, prie kurių buvo pridėtas imitavimo modelis, taip pat remtasi šiuo motyvu: **(orig. p. 20)**

– prie paskolos pasiūlymo buvo pridėtas skaitinis imitavimo modelis, kuriuo remiantis galima įvertinti keitimo kurso svyravimo poveikį paskolos sumai ir dėl jo susidarantį paskolos laikotarpio pokytį.

Vis dėlto reikia pažymėti, kad šiose bylose generalinis advokatas prie pirmosios civilinių bylų kolegijos pateikė toliau išdėstytą nuomonę <...>, primenančią šio teismo jurisprudenciją iki sprendimo *OTP*:

„Šis dviejų sprendimų grupių skirtumas man atrodo pakankamai didelis, kad būtų galima pateisinti, kaip padarė teismas, skirtingą šių dviejų padėčių vertinimą.

Iš tikrųjų man atrodo, kad pirmosios grupės sprendimuose, priešingai nei antrosios, nėra atsižvelgta į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pateiktą Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje nustatytą aiškumo ir suprantamumo kriterijų, kurie taikytini anksčiau sudarytoms sutartims, išaiškinimą, nes, atsižvelgiant tik į paskolos pasiūlymo nuostatas ir preliminarų paskolos grąžinimo grafiką, buvo nuspręsta, kad dėl ginčijamos sutarties sąlygos vartotojas turi galimybę įvertinti ekonomines pasekmes jo finansiniams išsipareigojimams.

Iš tikrųjų, nors galima pripažinti, kad, formaliu ir gramatiniu požiūriu, sutarties nuostatos yra suprantamos pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui, bet remdamasis vien jomis, jis negali pakankamai įvertinti rizikos, kuri jam kyla dėl valiutos keitimo kurso svyravimų, jeigu jis gauna pajamas paskolos grąžinimo valiuta, o ne užsienio valiuta, kuri yra mokėjimo valiuta.

Tačiau tuo atveju, kai tam pačiam vartotojui pateikiamas valiutos keitimo kurso imitavimo modelis su skaičiais išreikštais pavyzdžiais, jis gali suvokti vietos valiutos, kuri yra paskolos grąžinimo valiuta, nuvertėjimo, palyginti su užsienio valiuta ekonomines pasekmes. “

Dėl šių aukščiausiosios Prancūzijos teisminės institucijos sprendimų bei dėl iš dalies priešingos šios institucijos generalinio advokato nuomonės teismui kyla didelių aiškinimo sunkumų nagrinėjant ginčą, susijusį su daugiau kaip tūkstančiu vien *Tribunal de Paris* (Paryžiaus apygardos teismas) civilinių bylų kolegijos nagrinėjamų bylų.

Iš tikrųjų, neatsižvelgiant į tai, ar imitavimo modelis pateikiamas, žodžių junginio „valiutos keitimo rizika“ pasiūlymo tekste visiškai nėra <...>.

Artimiausia šiam žodžių junginiui pagal prasmę nuoroda <...> yra dalyje „Valiutos keitimo sandoriai“, kurioje kalbama apie priešingą nei susiklosčiusi šiuo atveju situaciją, t. y. apie prielaidą, kad tuo atveju, jeigu paskolos gavėjas nebegautų pajamų eurais, jis turėtų apsirūpinti eurais, kad grąžintų paskolą, todėl riziką prisiimtų pats.

Taip pat galima paminėti kitos pasiūlymo dalies nuostatas <...>, susijusias su tuo, kad tuo atveju, jeigu „po valiutos keitimo sandorio susidariusi suma bus mažesnė už mokėtiną sumą Šveicarijos frankais“, pagrindinė paskolos suma bus grąžinama „ne taip greitai“. (orig. p. 21)

Atrodo, kad Sąjungos teismų jurisprudencijoje yra reikalaujama ne tik to, kad iš sutarties nuostatų ir dokumentų būtų galima daryti išvadą, jog valiutos keitimo rizika ir jos poveikis egzistuoja, o to, atrodo, pakako Kasaciniam teismui, bet taip pat reikalaujama, kad ši rizika būtų aiškiai nurodyta, siekiant, kad ji būtų suprantama ne tik specializuotų teismų teisėjams, bet ir vartotojams, kurių kompetencija ir pastabumas yra vidutinio lygio.

Sprendime *Andriciuc* (2017 m. rugsėjo 20 d., C-186/16) konstatuota, kad:

„Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad reikalavimas, jog sutarties sąlyga būtų surašyta aiškiai ir suprantamai, reiškia, kad kredito sutarties atveju finansų įstaigos turi suteikti paskolos gavėjams pakankamai informacijos, kad paskolos gavėjai galėtų priimti informacija pagrįstus ir atsargius sprendimus. Šiuo aspektu šis reikalavimas reiškia, kad sąlyga, pagal kurią paskola turi būti grąžinta ta pačia užsienio valiuta, kuria ji suteikta, vartotojo turi būti suprantama ne tik formaliu ir gramatiniu aspektu, jis turi suvokti ir konkrečią jos apimtį, t. y. kad vidutinis, pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas galėtų ne tik žinoti užsienio valiutos, kuria paskola yra paimta, pabrangimo arba nuvertėjimo galimybę, bet ir įvertinti galimai reikšmingas tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams.“

2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendime *OTP Bank / Ilyes ir Kiss*, C-51/17) pateikė svarbių patikslinimų dėl konkrečių reikalavimų, kurie turi būti keliami:

„74. finansų įstaigos paskolos gavėjams turi suteikti pakankamai informacijos, kad jie galėtų priimti informacija pagrįstus ir atsargius sprendimus, ir ta informacija turi apimti bent informaciją apie valstybės narės, kurioje reziduoja paskolos gavėjas, didelio teisėtos mokėjimo priemonės nuvertėjimo ir užsienio palūkanų normos padidėjimo poveikį dalinėms imokoms“;

75. „reikia aiškiai informuoti [vartotoją] apie tai, kad, pasirašant užsienio valiuta išreikštą paskolos sutartį, jam tenka tam tikra valiutų keitimo rizika, kurią jam galbūt bus sunku prisiimti ekonominiu požiūriu, jei valiuta, kuria jis gauna pajamas, nuvertėtų. Antra, iš komercinės veiklos vykdytojo, šiuo atveju – banko, turi būti reikalaujama, kad jis nurodytų galimus valiutų kursų svyravimus ir riziką, galinčią kilti dėl to, kad paskola imama užsienio valiuta“ (pabraukta ir paryškinta teismo).

Byloje *OTP* paskolos gavėjai gavo (Sprendimo 77 punktą) „pareiškimą apie pranešimą dėl rizikos“, bet šiuo atveju taip nebuvo. Pasiūlyme – išskyrus pirmiau minėtą dalį – nėra vartojamas nei terminas „rizika“, nei jokia kita lygiavertė formuluotė, kaip antai, „pavojus“ ar „sunkumai“, kuriais vartotojas būtų įspėtas apie nepalankaus Šveicarijos franko keitimo kurso pokyčio pasekmes tuo atveju, jei jis gauna pajamas eurai. (orig. p. 22)

Todėl reikia sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti ESTT tokį klausimą:

Ketvirtasis klausimas: Ar pagal Direktyvą 93/13, aiškinamą atsižvelgiant į Sąjungos teisės veiksmingumo principą, yra draudžiama nacionalinė jurisprudencija, kurioje sąlyga ar sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, yra laikomos „aiškiomis ir suprantamomis“ pagal šią direktyvą, nes:

– išankstiniame paskolos pasiūlyme yra detalizuoti valiutos keitimo sandoriai, įvykdyti per kredito sutarties galiojimo laiką, ir nurodyta, kad bus taikomas eurų ir Šveicarijos frankų keitimo kursas, nustatytas likus dviem darbo dienoms iki

sandorį nulėmusio įvykio ir paskelbtas Europos Centrinio Banko interneto svetainėje;

– pasiūlyme yra paminėta, kad paskolos gavėjas sutinka su Šveicarijos frankų konvertavimo į eurus ir eurų konvertavimo į Šveicarijos frankus sandoriais, kurie yra reikalingi kredito veikimui ir grąžinimui, ir kad paskolos davėjas konvertuoja mėnesinių įmokų likutį eurais į Šveicarijos frankus po to, kai sumokami su paskola susiję mokesčiai;

– pasiūlyme yra nurodyta, kad jeigu po valiutos keitimo sandorio susidariusi suma bus mažesnė už mokėtiną sumą Šveicarijos frankais, pagrindinė paskolos suma bus grąžinama ne taip greitai, o galimai likusi negrąžinta įmokos dalis bus įtraukta į debeto likutį Šveicarijos frankais, ir nurodyta, kad pagrindinės paskolos sumos grąžinimas bus koreguojamas atsižvelgiant į mėnesinėms įmokoms taikomo keitimo kurso svyravimus (jų padidėjimą arba sumažėjimą) ir kad dėl šių pokyčių paskolos grąžinimo laikotarpis gali pailgėti arba sutrumpėti, o prireikus gali būti pakeista visa paskolos grąžinimo kaina;

– straipsniuose „vidaus sąskaita eurais“ ir „vidaus sąskaita Šveicarijos frankais“ yra išsamiai aprašyti kiekvieno mokėjimo termino pabaigoje vykdomi sąskaitos debetavimo ir kreditavimo sandoriai, o sutartyje skaidriai aprašytas konkretus užsienio valiutos konvertavimo mechanizmo veikimas;

ir kai pasiūlyme, be kita ko, nėra aiškiai įvardyta „valiutos keitimo rizika“, kuri tenka paskolos gavėjui dėl to, kad jis negauna pajamų sąskaitos valiuta, ir nėra aiškios nuorodos į „palūkanų normos riziką“?

Jeigu į šį ketvirtąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, kyla klausimas dėl tam tikrais atvejais (įskaitant nagrinėjamą šioje byloje) prie pasiūlymo pridėtų imitavimo modelių, ir konkrečiai modelio, pavadinto „*Informacija apie valiutos keitimo sandorius, kurie bus vykdomi valdant jūsų kreditą*“, kuriame buvo imituojami tų pačių veiksmų pokyčiai tuo atveju, jeigu euro vertė taptų didesnė nei Šveicarijos franko, ir tuo atveju, jeigu euras nuvertėtų palyginti su keitimo kursu sutarties sudarymo dieną <...>, poveikio. Atrodo, kad nagrinėjamoje byloje tokių imitavimo modelių nėra (nors sutartis buvo sudaryta tą dieną, kai jie buvo pridėti).

Iš tikrųjų generalinis advokatas minėtose bylose, kuriose pakartota šio teismo jurisprudencija iki Sprendimo *OTP*, išreiškė nuomonę, kad vien šio imitavimo modelio pakanka jo nustatytoms sąlygoms įvykdyti (C-51/17). (**orig. p. 23**)

Vis dėlto, nors neginčijama, kad ši informacija, visų pirma paskolos sutarties trukmė ir bendra paskolos kaina, yra naudinga papildoma informacija, kurios kai kuriose kitose sutartyse nėra, pirmausia reikia pažymėti, kad šiuose imitavimo modeliuose taip pat nevartojami terminai, kuriais paskolos gavėjai būtų įspėjami apie esančią „riziką“, „pavojų“ ar „sunkumus“, kaip tai suprantama, *inter alia*, pagal Sprendimo *OTP* (C-51/17) 74, 75 ir 77 punktus.

Beje, iš labai neutralios šio keitimo kurso simuliacinio modelio antraštės („*Informacija apie valiutos keitimo sandorius, kurie bus vykdomi valdant Jūsų kreditą*“) aiškėja tik tai, kad tame puslapyje pateikiami valiutos keitimo kurso pokyčių imitavimo modeliai, priešingai nei ankstesniame puslapyje („jūsų kredito palūkanų normos pokyčių imitavimo modelis“ <...>).

<...>

Todėl reikia sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti ESTT tokį klausimą:

Penktasis klausimas: Jeigu į ketvirtąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar pagal Direktyvą Nr. 93/13, aiškinamą atsižvelgiant į Bendrijos teisės veiksmingumo principą, yra draudžiama nacionalinė jurisprudencija, pagal kurią sutarties sąlyga ar sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, yra „aiškios ir suprantamos“ remiantis direktyva, nors tik prie ketvirtajame klausime nurodytų duomenų yra pridėtas imitavimo modelis, pagal kurį per pradinį sutarties laikotarpį – 25 metus – mokėjimo valiuta nuvertėtų 5,29 % palyginti su sąskaitos valiuta, bet jame neįvertinami tokie terminai kaip „rizika“ ar „sunkumai“?

2. Baudžiamosios bylos medžiagos, būtent mokomųjų brošiūrų ir paaiškinimų, statusas ir įrodinėjimo pareiga

a) Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės aktų nuostatos

Sąjungos teisėje buvo nuspręsta, kad sąlygos nesažiningumas turi būti vertinamas „sutarties sudarymo momentu <...> atsižvelgiant į visas su jos sudarymu susijusias aplinkybes“ (orig. p. 24) (ESTT 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *OTP Bank / Ilyes et Kiss*, C-51/17, 83 punktas).

Be to, tame pačiame sprendime nurodyta, kad „finansų įstaigos paskolos gavėjams turi suteikti pakankamai informacijos, kad jie galėtų priimti informacija pagrįstus ir atsargius sprendimus“ (74 punktas).

Ši formulė reiškia, kad sąlygos aiškumo ir suprantamumo įrodinėjimo našta tenka pardavėjui ar tiekėjui, bet neatrodo, kad ESTT yra aiškiai išreiškęs poziciją šiuo klausimu.

Kita vertus, kiek tai susiję su vartojimo kreditu, buvo nuspręsta, kad, pagal Direktyvą 2008/48/EB (žr. ESTT 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimą *CA CF / Bakkaus*, C-449/13, 27–32 punktas, visų pirma 28 punktą) paskolos davėjo pareigų vykdymo įrodinėjimo pareiga tenka jam pačiam, ir jis privalo saugoti atitinkamus įrodymus.

Kalbant apie nacionalinę teisę, reikia priminti, kad, užbaigę parengtinį tyrimą, du ikiteisminio tyrimo teisėjai vienoje 2017 m. rugpjūčio 29 d. nutartyje <...> laikėsi nuomonės, kad buvo sukaupta „pakankamai įrodymų“, jog bendrovė BNPPF būtų

apkaltinta „klaidinančia komercine veikla“ (kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2005/29/EB 7 straipsnio 1 dalį, į Prancūzijos teisę perkeltą Vartotojų kodekso L. 121–2 straipsniu), ir jie yra susiję būtent su valiutos keitimo rizika.

Prokuratūra į tam tikras civilines bylas įtraukė dokumentus <...>, iš kurių, pavyzdžiui, matyti, kad iš banko vidaus mokomųjų dokumentų buvo pašalinti įspėjimai apie valiutos keitimo riziką ir kad komerciniuose pranešimuose buvo siekiama sumenkinti valiutos keitimo riziką ar net paneigti jos egzistavimą.

Be to, Paryžiaus apeliacinis teismas 2017 m. sausio 6 d. Sprendime (RG Nr. 15/14128) nurodė, kad nėra įrodyta, jog šiuos dokumentus ir lankstinukus paskolų gavėjams pateikė bankas, o ne konsultavimo turto valdymo klausimais kontora, todėl į tai neatsižvelgė.

b) Teismo pateikti klausimai

Šeštasis klausimas susijęs su įrodinėjimo pareiga, nes tam tikros informacijos, kuri gali turėti įtakos ginčijamų sutarties sąlygų „aiškumui ir suprantamumui“, atskleidimas yra ginčijamas:

Šeštasis klausimas: Ar pareiga įrodyti, kad sąlyga yra „aiški ir suprantama“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, įskaitant su sutarties sudarymu susijusias aplinkybes, tenka pardavėjui ar tiekėjui, ar vartotojui? (orig. p. 25)

Atsižvelgiant į aprašytas aplinkybes, jeigu įrodinėjimo pareiga tenka pardavėjui ar tiekėjui, kyla su pardavimo metodais susijusių įrodymų, kurie yra „su sutarties sudarymu susijusių aplinkybių“ dalis (buvusių darbuotojų liudijimų, reklaminių lankstinukų, mokomųjų dokumentų ir t. t. <...>), įrodomosios galios klausimas.

Remiantis Paryžiaus apeliacinis teismo 2017 m. sausio 6 d. sprendime išdėstytais argumentais, ieškovai privalo įrodyti ne tik tai, kad banko vadybininkams ir tarpininkams skirti paaiškinimai egzistuoja ir kad jie tuos paaiškinimus gavo – nes tokio tipo pranešimai paprastai perduodami žodžiu ir juos jiems perdavė veikiau bankas, o ne tarpininkas (konsultantas finansinių investicijų ar kitais klausimais).

Tačiau Prancūzijos apygardos teismui nagrinėjant civilinę bylą, jos šalys arba liudininkai išklausomi retai, ir taip yra dėl priežasčių, daugiausia susijusių su teismų darbo krūviu, todėl praktiškai tokį įrodymą pateikti labai sudėtinga ar net neįmanoma.

Remiantis kitais argumentais, darytina išvada, kad, pirma, šiais įrodymais sukuriama paprasta prezumpcija, jog šiuose dokumentuose išdėstyta informacija buvo suteikta, taip pat ir žodžiu, paskolos gavėjams, ir, antra, kad aplinkybė, jog informaciją perdavė konsultantas turto valdymo ar kitais klausimais, nėra svarbi, nes pardavėjas arba tiekėjas turi prisiimti atsakomybę už jo pasirinktų tarpininkų veiksmus.

Iš tikrųjų pardavėjas ar tiekėjas privalo valdyti savo produktų platinimo kanalus – nesvarbu, ar kalbama apie tarpininkų pasirinkimą, ar apie komercinę komunikaciją plačiaja prasme, ir gali disponuoti įrodymais (pavyzdžiui, nurodyti nenaudoti tam tikro lankstinuko, dėl kurio kyla sunkumų), kad iš tikrųjų pareiškėjų pateikti įrodymai nebuvo panaudoti arba nebebuvo naudojami sutarties sudarymo dieną.

Todėl reikia sustabdyti bylos nagrinėjimą ir ESTT pateikti tokį klausimą:

Septintasis klausimas: Jeigu pareiga įrodyti, kad sąlyga yra aiški ir suprantama, tenka pardavėjui ar tiekėjui, ar pagal Direktyvą 93/13 yra draudžiama tokia nacionalinė jurisprudencija, pagal kurią, esant su pardavimo metodais susijusių dokumentų, paskolos gavėjai turi pareigą įrodyti, kad, pirma, jie gavo šiuose dokumentuose pateiktą informaciją, ir, antra, kad juos jiems pateikė būtent bankas, ar, priešingai, pagal ją reikalaujama, kad šie elementai sudarytų prielaidą, jog šiuose dokumentuose esanti informacija buvo perduota skolininkams, taip pat ir žodžiu, ir tai yra paprasta prielaida, kurią už savo pasirinktų tarpininkų perduodamą informaciją atsakingas pardavėjas ar tiekėjas privalo atmesti? (orig. p. 26)

E. Dėl sąvokos „ryškus [teisių ir pareigų] neatitikimas“

Tais atvejais, kai a) ginčo sąlygos nepatenka į pagrindinį sutarties dalyką arba b) nors jos patenka į pagrindinį sutarties dalyką, nėra suformuluotos „aiškia ir suprantama kalba“, teismas turi išsiaiškinti, ar esama ryškaus [teisių ir pareigų] neatitikimo, ar ne.

1. Svarbios Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės nuostatos

Šalių teisių ir pareigų „ryškaus neatitikimo“ įvertinimas turi būti atliekamas net tuo atveju, jeigu teismas nusprendė, kad sąlyga nėra „aiški ir suprantama“: kitaip tariant, aplinkybės, kad sąlyga nėra aiški ir suprantama, nepakanka, kad būtų nustatytas ryškus neatitikimas, tačiau tai yra vienas aspektų, į kuriuos reikia atsižvelgti (žr., netiesiogiai, ESTT nutartį *Lupean*, C-119/17).

Siekiant įvertinti, ar tokio neatitikimo esama, reikia atsižvelgti į „veiklos vykdytojo <...> patirtį ir žinias“, taip pat į neatitikimą, kuris tampa akivaizdus tiksliai tada, kai sutartis pradama vykdyti (ESTT 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *Andriciuc*, C-186/16, 54 punktą).

ESTT, be kita ko, nurodė, kad:

„56. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į visas pagrindinės bylos aplinkybes ir, be kita ko, į veiklos vykdytojo, šiuo atveju – banko, patirtį ir žinias, kiek tai susiję su valiutos keitimo kurso galimu svyravimu ir paskolos sutarties sudarymo užsienio valiuta rizika, pirma turi įvertinti galimybę, kad nesilaikyta sąžiningumo reikalavimo, ir, antra,

kad yra ryškus teisių ir pareigų neatitikimas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį.

57. Iš tiesų, norint sužinoti, ar dėl tokios sąlygos, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, nepaisant sąžiningumo reikalavimo, atsiranda ryškus iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar veiklos vykdytojas, dorai ir teisingai veikdamas vartotojo atžvilgiu, galėjo pagrįstai tikėtis, jog vartotojas būtų sutikęs su tokia sąlyga, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi (šiuo klausimu žr. 2013 m. kovo 14 d. Sprendimo Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, 68 ir 69 punktus)“.

Dėl savo pozicijos dėl ginčijamų sutarties sąlygų „aiškumo ir suprantamumo“ Cour de cassation šiuo klausimu nuomonės nepareiškė. (orig. p. 27)

2. Teismo klausimas

Neginčytina, kad bankas turi daug geresnių priemonių numatyti ekonominius pokyčius ir valiutos keitimo riziką negu vartotojas.

Pagal šią sutartį kiekviena šalis prisiima dalį valiutos keitimo rizikos: jeigu Šveicarijos franko vertė išauga, bankas laimi, o jei jis nuvertėja, bankas pralaimi.

Bet yra galimas neatitikimas dėl valiutos keitimo rizikos poveikio: bendrovė BNP rizikuoja tik paskolinta suma (blogiausiu atveju, visa likusi suma per 5 metus jam būtų sugrąžinta vien eurai), o skolininko rizika nėra tokia pat ribota, net jeigu būtų vadovaujamas aiškinimu, kad bendra grąžinamos paskolos suma yra apribota pratęsimo trukme, o dėl to vyksta aštrios diskusijos. Šį neatitikimą gali padidinti tai, kad kuo labiau pavėlinamas paskolos grąžinimas, tuo daugiau palūkanų gauna bankas.

Beje, teismas dėl sutarties struktūros ir kintamųjų skaičiaus negali sumodeliuoti valiutos keitimo kurso ir palūkanų normos kitimo pasekmių ir tikimybės.

Žvelgiant iš priešingos pusės, vartotojas gali gauti naudos tik iš pasiskolinto kapitalo, bet iš jo reikia atskaityti per pirmuosius penkerius metus sugrąžintinas paskolos sumas. Bankas taip pat teigia, kad paskolos gavėjai pasinaudojo palankesne palūkanų norma.

Todėl reikia sustabdyti bylos nagrinėjimą ir ESTT pateikti tokį klausimą:

Aštuntasis klausimas: Ar sutarčiai, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, kai abi šalys patiria valiutos keitimo riziką, gali būti būdingas ryškus neatitikimas, nes, pirma, pardavėjas arba tiekėjas turi geresnių priemonių numatyti valiutos keitimo riziką nei vartotojas ir, antra, pardavėjo ar tiekėjo prisiimama rizika ribojama, o vartotojo rizika – neribojama?

<...>

REMDAMASIS ŠIAIS MOTYVAIS,

Teismas <...> (orig. p. 28)

SUSTABDO bylos nagrinėjimą, kol Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priims sprendimą šiais klausimais:

Pirmasis klausimas: Ar pagal Direktyvą Nr.°93/13, aiškinamą remiantis veiksmingumo principu, tokiu atveju, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, senaties taisyklės negali būti taikomos: a) paskelbiant sutarties sąlygą nesąžininga, b) vykdant galimą gražinimą, c) kai vartotojas yra ieškovas ir d) kai vartotojas yra atsakovas, įskaitant atvejus, kai teikiamas priešieškis?

Antrasis klausimas: Jei atsakymas į pirmąjį klausimą būtų visiškai arba iš dalies neigiamas, ar pagal Direktyvą 93/13, aiškinamą atsižvelgiant į veiksmingumo principą, iš bylos medžiagos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, draudžiama taikyti nacionalinę jurisprudenciją, pagal kurią senaties terminas skaičiuojamas nuo paskolos pasiūlymo priėmimo datos, o ne nuo datos, kai iškyla rimtų finansinių sunkumų?

Trečiasis klausimas: Ar tokios sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, pagal kurias, be kita ko, Šveicarijos frankas yra sąskaitos valiuta, o euras – mokėjimo valiuta, ir dėl kurių valiutos keitimo rizika tenka paskolos gavėjui, yra pagrindinis sutarties dalykas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį, kai valiutos keitimo išlaidų suma yra neginčijama ir kai tam tikrose sutarties sąlygose yra numatyta, kad paskolos gavėjas konkrečiomis datomis gali pasinaudoti galimybe konvertuoti sutarties sumą į eurus pagal iš anksto nustatytą formulę?

Ketvirtasis klausimas: Ar pagal Direktyvą 93/13, aiškinamą atsižvelgiant į Sąjungos teisės veiksmingumo principą, yra draudžiama nacionalinė jurisprudencija, kurioje sąlyga ar sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, yra laikomos „aiškiomis ir suprantamomis“ pagal šią direktyvą, nes:

– išankstiniame paskolos pasiūlyme yra detalizuoti valiutos keitimo sandoriai, įvykdyti per kredito sutarties galiojimo laiką, ir nurodyta, kad bus taikomas eurų ir Šveicarijos frankų keitimo kursas, nustatytas likus dviem darbo dienoms iki sandorį nulėmusio įvykio ir paskelbtas Europos Centrinio Banko interneto svetainėje;

– pasiūlyme yra paminėta, kad paskolos gavėjas sutinka su Šveicarijos frankų konvertavimo į eurus ir eurų konvertavimo į Šveicarijos frankus sandoriais, kurie yra reikalingi kredito veikimui ir gražinimui, ir kad paskolos davėjas konvertuoja mėnesinių įmokų likutį eurais į Šveicarijos frankus po to, kai sumokami su paskola susiję mokesčiai;

– pasiūlyme yra nurodyta, kad jeigu po valiutos keitimo sandorio susidariusi suma bus mažesnė už mokėtiną sumą Šveicarijos frankais, pagrindinė paskolos suma bus gražinama ne taip greitai, o galimai likusi negražinta įmokos dalis bus įtraukta į debeto likutį Šveicarijos frankais, ir nurodyta, kad pagrindinės paskolos sumos gražinimas bus koreguojamas atsižvelgiant į mėnesinėms įmokoms taikomo keitimo kurso svyravimus (jų padidėjimą arba sumažėjimą) ir kad dėl šių pokyčių paskolos gražinimo laikotarpis gali pailgėti arba sutrumpėti, o prireikus gali būti pakeista visa paskolos gražinimo kaina;

– straipsniuose „vidaus sąskaita eurais“ ir „vidaus sąskaita Šveicarijos frankais“ yra išsamiai aprašyti kiekvieno mokėjimo termino pabaigoje vykdomi sąskaitos debetavimo ir kreditavimo sandoriai, o sutartyje skaidriai aprašytas konkretus užsienio valiutos konvertavimo mechanizmo veikimas; ir kai pasiūlyme, be kita ko, nėra aiškiai įvardyta „valiutos keitimo rizika“, kuri tenka paskolos gavėjui dėl to, kad jis negauna pajamų sąskaitos valiuta, ir nėra aiškios nuorodos į „palūkanų normos riziką“?

Penktasis klausimas: Jeigu į ketvirtąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar pagal Direktyvą Nr. 93/13, aiškinamą atsižvelgiant į Bendrijos teisės veiksmingumo principą, yra draudžiama nacionalinė jurisprudencija, pagal kurią sutarties sąlyga ar sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, yra „aiškios ir suprantamos“ remiantis direktyva, nors tik prie ketvirtajame klausime nurodytų duomenų yra pridėtas imitavimo modelis, pagal kurį per pradinį sutarties laikotarpį – 25 metus – mokėjimo valiuta nuvertėtų 5,37 % palyginti su sąskaitos valiuta, bet jame nevartojami tokie terminai kaip „rizika“ ar „sunkumai“?

Šeštasis klausimas: Ar pareiga įrodyti, kad sąlyga yra „aiški ir suprantama“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, įskaitant su sutarties sudarymu susijusias aplinkybes, tenka pardavėjui ar tiekėjui, ar vartotojui?

Septintasis klausimas: Jeigu pareiga įrodyti, kad sąlyga yra aiški ir suprantama, tenka pardavėjui ar tiekėjui, ar pagal Direktyvą 93/13 yra draudžiama nacionalinė jurisprudencija, pagal kurią, esant su pardavimo metodais susijusių dokumentų, paskolos gavėjai turi pareigą įrodyti, kad, pirma, jie gavo šiuose dokumentuose pateiktą informaciją, ir, antra, kad juos jiems pateikė būtent bankas, ar, priešingai, pagal ją reikalaujama, kad šie elementai sudarytų prielaidą, jog šiuose dokumentuose esanti informacija buvo perduota skolininkams, taip pat ir žodžiu, ir tai yra paprasta prielaida, kurią už savo pasirinktų tarpininkų perduodamą informaciją atsakingas pardavėjas ar tiekėjas privalo atmesti?

Aštuntasis klausimas: Ar tokie sutarčiai, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, kai abi šalys patiria valiutos keitimo riziką, gali būti būdingas ryškus neatitikimas, nes, pirma, pardavėjas arba tiekėjas turi geresnių priemonių

**numatyti valiutos keitimo riziką nei vartotojas ir, antra, pardavėjo ar tiekėjo
prisiimama rizika ribojama, o vartotojo rizika – neribojama? (orig. p. 29)**

<...>

DARBINIS VERTINIMAS